

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

VALSTS PREZIDENTA PAZIŅOJUMS

Rīgā

2020. gada 24. septembrī

Nr. 16

Par Latviešu vēsturisko zemju likumprojektu

Daru zināmu, ka 2020. gada 24. septembrī saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 65. pantu esmu iesniedzis Saeimai izskatīšanai likumprojektu “Latviešu vēsturisko zemju likums” (13. Saeimas likumprojektu reģistra Nr. 788/Lp13).

Šāda likuma izstrādāšanu un pieņemšanu paredz 2020. gada 10. jūnija Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 3. panta otrā daļa, kas nosaka, ka “iedzīvotāju kopīgās identitātes stiprināšanai un kultūrvēsturiskās vides saglabāšanai un ilgtspējīgai attīstībai pilsētu un pagastu piederību latviešu vēsturiskajām zemēm — Vidzemei, Latgalei, Kurzemei, Zemgalei un Sēlijai — regulē atsevišķs likums.”

I

Cilvēkam un sabiedrībai kopumā ir raksturīga savu sakņu, kultūrvēsturiskās identitātes, piederības kādai vietējās kopienas kultūrtelpai apzināšanās, kā arī pašsaprotama vēlme to saglabāt un atstāt nākamajām paaudzēm. Latvija var pamatoti lepoties ar kultūrvēsturiskās vides bagātību latviešu vēsturiskajās zemēs – Vidzemē, Latgalē, Kurzemē, Zemgalē un Sēlijā. Latviskums nav standartizēti vienveidīgs un plakans, bet krietni dziļāks, daudzveidīgāks un dzīvāks. Katrā latviešu vēsturiskajā zemē latviskumam ir savas vēsturiski veidojušās unikālas šķautnes un iezīmes, kas stiprina un bagātina latviešu nāciju un Latvijas valsti. Vispilgtāk to raksturo mazās kultūrtelpas, kuras vēsturiski ir veidojušas stipras vietējās kopienas.

Satversmes ievads paredz, ka Latvijas valsts uzdevums ir garantēt latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem. Šā uzdevuma sekmīgā īstenošanā principiāli svarīga ir latviskuma daudzveidības saglabāšana un kultūrvēsturiskās identitātes stiprināšana latviešu vēsturiskajās zemēs, kā arī latviešu vēsturisko zemju un mazo kultūrtelpu kultūrvēsturiskās vides saglabāšana un ilgtspējīga attīstība.

Tiekoties ar Latvijas ļaudīm latviešu vēsturiskajās zemēs un viesojoties mazajās kultūrtelpās, esmu saklausījis bažas par nopietniem apdraudējumiem kultūrvēsturiskās vides pastāvēšanai un ilgtspējīgai attīstībai. Diemžēl, latviskuma daudzveidība, latviešu vēsturisko zemju tradicionālā kultūrvēsturiskā vide un mazās kultūrtelpas vairs nav pašsaprotamība, kas var ilgtspējīgi pastāvēt un attīstīties pašas par sevi. Latvijas valstij un sabiedrībai ir nepieciešams pievērst šiem jautājumiem pastiprinātu uzmanību, izstrādāt gudru un tālredzīgu valsts politiku, lai sniegtu nepieciešamo atbalstu un veicinātu kultūrvēsturiskās vides ilgtspējību.

Vēlos uzsvērt tieši mūsu paaudzes atbildību veicināt latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskās vides un mazo kultūrtelpu saglabāšanu un darīt visu iespējamo, lai tās būtu pieejamas arī nākamajām paaudzēm. Mūsu visu atbildīga rīcība kultūrvēsturiskās identitātes un piederības stiprināšanā šodien ir nepieciešama Satversmes ievadā noteiktā mērķa sasniegšanai, lai arī nākamajās paaudzēs cauri gadsimtiem saglabātos un pastāvētu latviskuma daudzveidība un unikāla kultūrvēsturiskā vide latviešu vēsturiskajās zemēs.

II

Satversmes ievada īstenošanai un šā mērķa sasniegšanai esmu sagatavojis un iesniedzis Saeimai jaunu likumprojektu par latviešu vēsturiskajām zemēm. Likumprojekts nosaka nepieciešamību nodrošināt latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskās vides un mazo kultūrtelpu saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību. Latviešu vēsturisko zemju likuma pieņemšana nozīmētu mūsu visu apzināšanos, ka šajā jomā ir nepieciešama ilgtermiņa politika un arī sistemātisks valsts un pašvaldību atbalsts. Ja mēs neizveidosim jēdzīgu politiku šajā jomā, mēs riskējam ar kultūrvēsturiskās vides izsīkumu un neizbēgumu latviskuma seklumu jau pietiekami drīzā nākotnē.

Nemot vērā likumprojekta regulējuma plašo ietekmi un nepieciešamību skaidrot tā nozīmīgumu sabiedrībai, esmu rosinājis likumprojektā ietvert arī preambulas daļu (atsevišķu ievadu), kurā pats

likumdevējs definētu atslēgas jēdzienu izpratni, vērtību ietvaru un likuma garu; tas likuma piemērotājiem dotu iespēju daudz precīzāk un jēgpilnāk piemērot likuma normas un sekmētu likuma mērķu sasniegšanu. Tieši šā likumprojekta kontekstā ir īpaši svarīgi, ka likuma preambula atvieglo tiesību piemērotāja darbu, precīzi ieliekot likuma regulējumu Satversmes vērtību un Latvijas valsts un sabiedrības tiesībpolitisko interešu kontekstā.

Likumprojektā piedāvāts noteikt vietējo kopienu – pagastu un pilsētu, atsevišķos gadījumos pat to daļu – piederību latviešu vēsturiskajām zemēm. Attiecīgo priekšlikumu sabiedriskā kārtā ir sagatavojuši atzīti jomas lietpratēji, balstoties uz zinātniskiem kritērijiem un racionāliem argumentiem, un tas ir arī plašāk apspriests ar ieinteresēto sabiedrību. Latviešu vēsturisko zemju detalizējums līdz konkrēta pagasta vai pilsētas līmenim sekmētu interesi par latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturisko vidi un sniegtu vietējām kopienām pamudinājumu pievērst lielāku vērību piederības un identitātes izkopšanai.

Latviešu vēsturisko zemju likuma pieņemšana automātiski nenodrošinās tā mērķu sasniegšanu. Principiāli svarīga būs sabiedrības, valsts un pašvaldību sadarbība un kopīga rīcība likuma īstenošanā. Pozitīvi vērtēju jau Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pārejas noteikumu 13. punktā ietverto uzdevumu Ministru kabinetam izstrādāt latviešu vēsturisko zemju un kultūrtelpu ilgtspējīgas attīstības plānu. Gatavojot šo likumprojektu, esmu saklausījis valsts institūciju, pašvaldību un sabiedrības gatavību patiešām izstrādāt un īstenot jēdzīgu politiku likuma mērķu sasniegšanai. Konsultējoties ar potenciāli iesaistītajām institūcijām likuma īstenošanā, likumprojektā ir ietverts konkrēts horizontālās politikas ietvars, kurš vērsts uz efektīvu darbu pēc likuma pieņemšanas.

III

Es būtu gandarīts, ja Latviešu vēsturisko zemju likums kalpotu par pagrieziena punktu mūsu attieksmē pret mūsu kultūrvēsturisko vidi un identitāti. Ja arvien vairāk vietējās kopienas daudzviet Latvijā apzinātos sevi kā piederīgas unikālajām kultūrtelpām un mērķtiecīgi turpinātu uzturēt savu latviskumu, mēs kā kultūras nācija turpinātu pastāvēt cauri gadsimtiem visā savā daudzveidībā. Ja nākamajām paaudzēm būs pieejama kultūrvēsturiskā vide latviešu vēsturiskajās zemēs un lokālajās kultūrtelpās vismaz tādā pašā apjomā, kādā tā pieejama ir mums, likuma mērķis būs sasniegts.

Valsts prezidents

Egils Levits